

*Acta des synodi, gehouden binnen Harlingen in
den jare 1590 ende den 16^{en} Junij begonnen.*

1. Is vooreerst in de eerste bijeencomste op den vorss. dach na aenroepinge van den h. naeme Gods tot eenen praesidem gecoren door ordentlicke bestemminge der dienaeren ende ouderlingen, opten synodo vergadert, JOANNES BOGERMANNUS, dienaer des h. evangeliï binnen Bolswert, ende tot eenen scribam JOANNES HILBRANDUS, ouderling van wegen de kercken sorteerende onder het classe van Sneeck ende dienaer binnen Isbrechtum, etc.

2. Sijn daarna die commissien ofte procuratiebrieven der classen ende kercken gelesen ende voor goet gekent. Sijn daeromme die gecomitteerde dienaeren ende ouderlingen opten voorbenoemden synodo verschenen om stemmen te hebben dese navolgende personen:

wt den classe van Franecker: TULLIUS JOUCKONIS, dienaer tot Oosterlietens, ende HERMANNUS EILCONIS, dienaer binnen Harlingen, ende DIRCK OCKESZ, burgemeester ende ouderling der kercke van Harlingen, ende GERRIJT GERRIJTSZ BUCHOLT, mede ouderling derselver kercken;

wt den classe van Leuwarden: CAROLUS GANDAVUS, dienaer opt Bilt aen S. Jacobskercke, ende JOANNES PETREIUS, dienaer in Beetgum, als dienaeren, SIBO VAN SCHELTEMA, welke nyet gecompareert is noch iemant van sijnenwegen, ende MR. ADRIAEN ARIANZ, ouderling, d'eene van Leuwarden, d'ander van S. Jacobskercke voor ouderlingen;

wt den classe van Doccum: JOANNES NICOLAI, dienaer binnen Doccum, ende BALTHAZAR ARNHEMIUS, dienaer in Aengum, als dienaers ende JOANNES BERNARDI, dienaer binnen Doccum, ende HERMANNUS AVERCAMPUS, dienaer in Tennaert etc. voor ouderlingen;

wt den classe van Sneeck: JOANNES ROUCCIUS, dienaer binnen Sneeck,

1) Deze naamteekening is eigenhandig.

ende HERMANNUS LUNGA, ooc dienaer binnen Sneeck, ende GIELIS CAPPELLEMAN, dienaer in Folsgara, ende JOANNES HILBRANDUS, dienaer in Isbrechtum etc. voor ouderlingen;

wt den classe van Bolswart: JOANNES BOGERMANNUS, dienaer binnen Bolswart, ende JOANNES PETRI, dienaer in Witmaersum, als dienaers ende ANNA SJOERTSZOON, burgemeester en ouderling in Bolswert, ende Sijthie SIKKESSOON, ouderling der kereke van Worckum, als ouderlingen.

Ende is voorts gehandelt ende beslooten, als volgt.

3. Na die goetkenninge der commissien vorss. is voer den synodo een jonckman wt Oostvrieslant verschenen, hem wtgevende voor een dienaer des woorts ende versochte totten dienst in desen onsen vaderlande toegelaten te werden. Dan het synodus heeft raetsaem bevonden ende beslooten, dat hij hem wederomme verfoegen soude aen het classe van Leuwarden omme aldaer van dien met hem gehandelt te werden in de toelaetinge des diensts, als sulcx die ordinantie der kercken is eijschende.

4. Op het misbruick van de beroepingen ende onderhout der dienaeren, welke van de dorpen hier te lande geschiet, is geresolveert, dat men eernstlick aen de h. Gedeputeerde Staten sal versoeken, dattet hen wil believen daerinne ten besten remedie te vinden ende datselve opt spoedichste aen te leggen ende in effect doen stellen.

5. *De iis, qui deserunt ministerium.* 1) — Also wel gebuert, dat eenige dienaeren haeren dienst verlaeten ende eenen anderen staet des levens annemen, omme daerinne te remedieren is beslooten, dat men hem sal reguleren na den 10^{en} articel des nationaelschen synodi, in sGravenhage gehouden.

6. *Die sonder credensbrieff oft procuratie op den synodum comen.* — Op tgeene voorgesteld is van de dienaren, welke sonder procuratie op het synodo verschijnen, oft d'selve mede stemmen sullen ende behooren te hebben ofte nyet, is voor goet ingesien ende beslooten, dat men hem sal reguleeren na den 22^{en} articel des synodi, laetsmael binnen Sneeck gehouden, welcker inhoud is, dat sij alle stemmen sullen hebben, dat d'selve van de volmachten sullen gepondeerert ende wel overgewogen werden, mitsdien dat die dienaeren, welke sonder commissie willen comen, op haer eigen costen tselve sullen mogen doen.

7. Den volmachten van Mackum cum adjunctis als LAURENTIUS, schoolmeester aldaer, cum reliquis, welke versochten, dat SUFFRIDUS PAULI

1) De marginalia zijn later bijgeschreven.

van het synodo soude geconstringeert werden om die beroepinge, van den vorss. dorpe cum annexis op hem gedaen, te resigneeren, is voor antwoord gegeven, dat het synodus die saeke relegeert tot het classen van Franeker ende dien in handen geeft, dat sy daerinne opt spoedichste versien mogen ende met partijen te handelen, gelijc als sij befinden sullen totter eeren Gods ende opbouwinge der kercken stichtelicx te mogen wesen.

8. Is den dienaren ende ouderlingen, nyet alleene die volmachten waeren mer ooc alle die andere dienaeren, welcke sonder procuratie wt allen classen alhier sijn vergadert geweest, gevraecht wat hun gevoelen was van het versoeck van de gedeputeerde classium, opten 8^{en} Aprilis anno 1590 aen de heeren stadhouder, Staten ende raet der stad ende kercken van Leuwarden gedaen. Hebben voor antwoord gegeven, dat sij datselve voor goet achten ende nyets daertegen en hadden.¹⁾

9. Sijn verschenen eenige van de gemeente van Leuwarden als wt eigener persoon voor henselven, nochtans ledematen der kerckenraet aldaer zijnde, ende hebben den synodo voorgesteld den droevigen staet der gemeente voorseit, daerbij oock versocht ende gebeden, dat het synodus den armen, desolaeten kercke vorss. wilde te helpe comen ende middelen raemen, waerdoor die gemeente voornoemt in stillichey, ruste, vrede ende eenicheyt mochte gestelt ende wederomme met goede getrouwe dienaers ende herders versien werden. Op welcken versoeck vooreerst voor raetsaem bevonden is, dat men het request, in den naestgenomenen articel geaprobeert, wederomme aen de h. Staten sal overgeven, mitsgaders oock dat men vermaninge aen RUARDUM ende ANTONIUM, dienaren aldaer geweest zijnde, sal senden, dat sij hen wt Leuwarden willen begeven metterwoon, overmits het synodus geen ander middel can vinden als dat, waerdoor die gemeente tot ruste ende stillichey geraecken ende met goede dienaeren versien can werden. Ende dese vermaninge sullen aen hen bestellen ende hen behandigen twee wt dese synodaelsche vergaderinge, als te weeten JOANNES BERNARDI ende ALBERTUS SIBRANDI, ende sullen den synodo bescheit van haer wederomme brengen omme dat gesien te hebbende voorts te doen naer behooren.²⁾

Des anderen daechs voormiddach, sijnde den 17^{en} Junij, na aenroepinge van den naeme des Heeren is gehandelt ende besloten, als volget.

10. *Die byslapen, eer getrouwet.* — Nadien het strijdet tegen die h.

1) Art. 8 is met twee dunne schuinsche pennestrecken doorgehaald.

2) Ook dit artikel is doorgehaald als art. 8.

schriftuere ende die ordeninge der christelicker Gereformeerder kercken, dat die ondergetroude personen, die hen totten echtenstaet willen be-geven, den anderen byslapen, voor ende alleer sij kercklick tesamen-gegeven sijn, is voor best bevonden, dat men aen de h. Staten sal ver-soecken, dat sij in desen punct ende in allen anderen den houwelicken staet belangende na vermogen het placcaet daeraff zijnde wil believen te remedieren ende het placcaet ter executie doen stellen.

11. *Profanatio sabbathorum.* — Belangende die ontheiliginge van den sabbath ofte des Heeren dach ende andere biddagen, welke in desen onsen vaderlande (Godt betert) seer veel ende vaec, ja stedich begaen ende bedreven wert met monsteren besonderlinge in de kercken, met arbeiden van backen, brouwen, graven, reisen, coophandel drijven, suep ende botter te merct te brengen, boelgoederen vercopen, droncken drincken, dobbelen, speelen, wandelen gaen onder tijt van den dienst van Gods woort ende diergelijke dingen meer, sal men den h. Staten oock mede alle die abusen in desen begrepen remonstreren ende aenwijzen, bidden ende vermaenen ende met grooten vlijt aenhouden, dat sij met ernst alle die excessen ende misbruicken, welke op die vorss. dagen geschieden, willen verbieden, weeren ende wechnemen door alsulcke middelen, als sij wel sullen weeten na haere wijsheit te bedencken ende tewege te brengen.

12. *De sectis.* — Om die secten, welke bij dese onse bedroeffde ende swaere tijden hoe langer hoe meer inrijten te weeren, is voor goet ende raetsaem bevonden, dat vooreerst die dienaeren na vermogen die synodalia haer ampt doen ende daerbeneven, dat men bij den hoogen overicheyt sal aenhouden met vermaenen ende bidden, dat sij in desen na het exempel van alle godsalige coningen ende princen beide des ouden ende nieuwen testaments insonderheit deser reformationstijt in Duitschlant, Engelant, Vrancrijk ende Switserlant haeren plicht ende ambt willen bewijzen ende aanwenden, dat se dese navolgende middelen, welke het synodus voor dese tijt achtet die bequaemste twesen om die secten te weeren int werck stellen: Dat die overicheyt een seecker tijt ende plaetse bestemme ende laet publiceren, dat een iegelick secte op dien tijt hem sal bereiden tegen die dienaren der Gereformeerder christelicker kercken haer leere te verdedigen, ende wiens leere bevonden wert falsch te wesen ende tegen Gods woort te strijden, dat sij dienselven op seeckere stercke pene ende straffe opleggen om van dien tijt voortaan te swijgen ende geen bijeenkomsten te houden. Hiertoe ooc dat het drucken ende vercopen van de valsche boecken scherpelick verboeden werde bij allen druckeren ende boecvercoperen, ende dat die magistraten den aenhangeren van de

sectarisen¹⁾, die hartneckich blijven, het recht weigeren ende affslaen, ter tijt toe sij hen met die Gereformeerde kercke vereenicht sullen hebben.

Is na den middach desselven daechs ende des daechs daerna, sijnde den 18^{en} Junij, als die naeme des Heeren aengeroepen was, verhandelt ende besloten als volget.

13. In de questie ende verschil tusschen HENRIC PIETERS, dienaer opt Oostejnde van Vlielant, ende JAN GOSSENSZ, ouderling opt Westejnde van Vlielant, representeerende die gemeenten aldaer ter eenre ende JACOB AUCKESS, dienaer nu ter tijt in Jlst wesende, ter anderen sijden, welcke lange voor het classe van Sneeck gehangen heeft ende van tselve op dit tegenwoordige synodum gewesen is, int lange het synodus beide partijen gehoord ende verstaen ende mede gelet hebbende op hetgeene, des men in desen conde ende behoorde te letten, hebben voor het aldernutste ende stichtlicxte bevonden, dat JACOBUS AUCKESS in eigener persoon opt lant van Vlielant sal opt spoedichste reisen ende tegen den magistraet aldaer sijn schult bekennen in tgeene, dat hij tegen haer misdaen heeft int schrijven van seeckere brieven ende andersins, ende hen bidden, dat sij hem sulcx om Gods wille vergeven willen. Sal ooc voorts JACOBUS vorss. den gemeente aldaer openbaer in de kercke bidden, dat sij hem willen vergeven tgene van de magistraet vorss. is ende voorts alle hetgene, waermede hij hem tegen haer vergrepen heeft tot eenigen tijden met gaen ofte staen, met woorden ofte wercken ende dat om Christi Jesu wille. Ende dese schultbekenninge sal die gemeente aldaer in forma, alhier gemaect, van onsen lieven seer weerden ende getrouwen mededienaer HERMANNO EILCONIS, dienaer in Harlingen, van den synodo daertoe verordineert, na gedaene predicatie voorgesteld ende van JACOBO montlic bekent werden, waeraff die voorgenoemde dienaer den classi van Sneeck wederomme bescheit sal laeten weten. Daerbeneven sal hij den broederen alhier oock desgelijcken bidden, offer iemant in sijn persoon verergert mochte wesen, dat sij hem tselve om Gods wille vergeven willen. Twelcke gedaen zijnde sal hij bij die van Jlst in sijnen dienst gecontinueert ende geconfirmeert blijven. Sullen onderdes die getuigenissen, van beide sijden ingebracht, soe lange bij het classe van Harlingen ofte Franecker gelaeten werden, ter tijt toe tgeene bovenss. is volbracht sal sijn, ende na dien sullen dselve verbrant werden. Ende sullen oock mede partijen alles, watter voorheenen geschiet is, int vier der lieffden verbranden, waeraff HERMANNUS vorss. van beide partijen attestatie sal nemen ende medebrenge tot verseeckeringe van een vast ende bondich versoeninge. Dit besluit hebben partijen vorss. present aengenomen na te comen ende in

¹⁾ Hiernaast is in marg. bijgeschreven: „sectarisen recht weigeren N.B.”

praesentie van dese vergaderinge malcanderen daerop den hant gegeven ende om vergevinge gebeden.

14. Hebben die volmachten van Jlst, als te weeten BAUCKE PIJBEZ ende FOCKE HILCKESS haer schultbekenninge gedaen in tgeene, waermede sij tclasse van Sneeck beschuldicht hadden in haren brieff, aen het synodum geschreven, gedaen in dier voegen, dat sij bekenden wt menschelicke affecten ende swacheden sonder reden qualic geschreven te hebben, verclaerden hen tselve leet te wesen ende baden, dat het classe hen sulcx wilde ten besten houden ende vergeven. Hetwelcke geschiet is.

15. Sijn van selfs verschenen RUARDUS ACRONIUS ende ANTONIUS CLAESSOON, eertijts dienaren binnen Leuwarden, met SIXTO RIPPERTO, dienaer binnen Franeker, ende SIBRANDO VOMELIO, dienaer in Pietersbierum. Ende heeft RUARDUS den synodo eenige vragen wt den missive, van den synodo aen hem geschreven, voorgesteld als te weeten: ten 1sten wattet synodus verstont met dat woort deputati; ten 2^{den} wat sij verstonden met dat woort aldaer; ende ten 3^{den} oft die missive geschreven sij met gemeener stemmen ofte sommiger. Ende is daerna wt last des synodi met ANTONIO wtgegaen. Dan SIXTUS ende SIBRANDUS vorss. sijn tegen last ende danc des synodi gebleven, ende heeft SIBRANDUS geene cleine ontstichtinge aengericht door sijne hartneckige ongehoorsaemheit ende onbeleeftheit, die hij den synodo vertoonde, seggende met veele harde ende onbeleeffde woorden, hier te lange te verhaelen, dat dese vergaderinge geen wetlicke synodus en was, omdat men begeerde, dat hij wtgaen soude, overmits hij ende SIXTUS voor partije gehouden werden, doordien dat sij RUARDO met vrientschap bestonden. 1)

Na den middach desselven daechs, wesende den 18^{en} Junij.

16. Sijn verschenen wederomme RUARDUS ende ANTONIUS CLAESSOON voornoemt ende is op sijn vragen geantwoordet, dat het synodus hem geen bescheit conde geven, voor ende alleer sij verclaerden: ten 1^{en} oft sij dese vergaderinge der broederen 2) voor een wetlicke synodum hielden; ten 2^{en} oft sij hen het besluit van dese vergaderinge wilden onderwerpen. Waerop RUARDUS geantwoort heeft, dat hij niet en wilde op die vragen antwoorden, ten waer saecke men hem verwillichde, dat hij sijn defensie mochte institueren ende op sulcken ordeninge ende wijze procederen, als hijt verstonde hem oirbaerlicxt te wesen. Waerop het synodus wederomme geantwoort heeft, dat sij sulcx niet en condon doen, dan begeerden na kerckelicke ordinantie met hem te handelen, hetwelcke het synodus ver-

1) Art. 15 is doorgehaald als art. 8.

2) „broederen”; doorgeschrapt is „dienaren.”

Acta syn. provinc. VI.

stonde niet anders te mogen geschieden, alleer hij geantwoordet hadde. Waerop hij met groote onbeleeftheit ende bitterheit geseit heeft, dat het synodus eerloos ende perfide met hem handelde, woude het synodo niet gehoorsaem sijn, dan dede sijn protestatie, hierop begeerende acte van tgeene men met hem gehandelt hadde. Dan also het synodus sulcx om groote reden niet stichtelic en bevonde, hebben sijt hem geweigert. Waermede hij met grooter onstuimicheit, die hij tegen het synodum bewesen heeft, wt die vergaderinge gescheiden ende verweist is niettegenstaende het synodus hem christlic vermaende, dat hij d'saecke in de vrese des Heeren wilde overleggen ende nadencken. 1)

17. Na sijn vertreck is SIBRANDUS VOMELIUS wederomme met groot ende bitter geroep tegen het synodum wtgevaeren ende heeft hem van het synodo niet willen laeten seggen als vooren met eenige reden. Dan is oock sonder versoeninge vertrocken tegen bede, versoeck ende vermaeninge des synodi, dat hij sijn schult in desen bekennen soude. 1)

18. Daerna is ANTONIUS CLAESSOON wederomme verschenen, welcke op onse vermaeninge, aen hem mede in onsen missive gedaen, voorgegeven heeft, dat hij denselven wel woude nacomen, indien het synodus hem goede attestatie woude geven, opdat hij (als hij het achtede) niet en soude schijnen als een misdader te vertrecken. Denwelcken hem het synodus om wichtige reden niet heeft connen passeren, dan hebben hem geraden ende vermaent, dat hij wilde nacomen den raet des brieffs, aen hem ende RUARDUM gess. Waerop hij geantwoort heeft, dat hij bij sijn meninghe bleve, het synodus mochte bij het sijne blijven. 1)

Den 19^{en} Junij, nadat Gods h. naeme aengeroepen was.

19. Over de saecke ANTONII GERRIJTSZ VAN SCHINDEL, ledemate van die gemeente van Sneeck, is beslooten, dat die kerckenraet van Sneeck met behulp ende assistentie van de magistraet aldaer denselven sal affhandelen.

20. Het synodus den saecke RODOLPHI UTERWJCK, dienaer des godlicken woorts nu ter tijt in suspensie staende tot Borgwert, int lange gehandelt ende overgewogen hebbende heeft beslooten, dat RODOLPHUS vorss. niet alleen hier in synodo maer oock openbaer in de kercken, daer hij nu staet, als oock binnen Bolswert, daer hij die argernissen aengericht heeft, sijn schult bekennen sal in alle die puncten daerinne hij alhier ende bij anderen beschuldicht is, als te weeten: dat hij onwettelic tegen ordeninge der kercken bij die van Itens cum annexis door behulp van de h. Staten geobtimeert ende genoten heeft 400 daelders ende haer na dien verlaeten

1) Dit art. is evenals art. 8 doorgestreept.

ende tegen het besluit ende wille vant classe van Bolswert tot Borgwert in den dienst gecomen is, dat hij hem met lichtveerdich loopen in de herbergen om te copen ende vercoopen, met droncken drincken ende andersins vergrepen ende verloopen heeft. Ende dat gedaen zijnde sal hij wederomme in den dienst opgenomen werden in de plaetsen, daer hij nu beroepen is namelick te Itens cum annexis, soelange ende ter tijt toe het classe, daer hij onder staet, siet dat hij hem beter ende bequamer in sijnen dienst draget. Maer indien hij hem niet en verbetert, sullen beide die classen van Sneeck ende Bolswert wt last des synodi die macht hebben, dat sij hem datelick van den dienst affstellen. Dan indien sij tselve niet connen wtrichten, sullen den deputatos synodi daerover mogen beroepen. Hetwelcke RODOLPHUS vorss. aengenomen, bekennt ende verclaert heeft, dat hem alle die puncten vorss. leet waeren ende gebeden, dat hem tsynodus sulcx vergeven wilde. Dese schultbekenninge sal het classe van Bolswert aldaer ende in Borgwert ende Itens voorstellen.

21. Dewijle RUARDUS ende ANTONIUS vorss. voergegeven hebben, dat sij door den missive vant synodo aen haer gess. ongehoort veroordeelt waeren, hebben die broederen, op den synodo vergadert, hierop gevraecht zynde eendrachtelic geantwoordet, dat sij denselven missive tot geenen anderen fine aen haer gesonden hadden, dan dattet hen soude dienen voor een getrouwen raet ende ernstige vermaeninge, dat sij door hen vertreck den gemeente Jesu Christi binnen Leuwarden in rust ende vrede wilden stellen, dewijle tselfde niet anders en conde geschieden na hun eigen doen ende seggen. Dan also sij onwillich gebleven sijn om tselve na te comen, heeft het synodus verordineert ende wtgemaect onse seer lieve ende weerde mededienaren JOANNEM PETREJUM ende CAROLUM GAN-DAVENSEM, dat sij RUARDUM ende ANTONIUM voornoemt andermael sullen aendienende vermaenen, dat sij alsnoch den voornoemden missive willen nacomen, hetwelcke sij sullen doen in bijwesen van twee ofte drie verstandige broederen ende, soeverre sij niet en willen acquiesceren, tselve den deputatis synodi te kennen geven, welcken het synodus voorts daertoe verordineert ende autoriseert omme des synodi raet ende vermaninge tegen RUARDUM ende ANTONIUM te vervorderen na kerckenordeninge. Ende soeverre sij sulcx alleene niet en connen becomen, sullen sij mogen bij hen roepen alsulcke dienaren wt een ieder classe, als sij tot haeren behelp sullen achten nutst ende bequaemst te wesen.¹⁾

22. Over die ergernisse, welcke SIBRANDUS VOMELIUS ende SIXTUS RIPPERTUS den synodo gegeven hebben, is beslooten, dat men hen beiden

¹⁾ Dit art. is doorgahaald als art. 8.

wederom ten tweeden sal vermanen door twee volmachten van den synodo, als te weeten door onse seer weerde ende beminde mededienaren HERMANNUM EILCONIS ende TULLIUM JOUCKONIS in praesentie van twee andere discrete broederen, dat sij alsnoch haeren schult bekennen willen in tegeene, daarmede sij hen tegen het synodum met ongehoorsaemheit, onbeleeftheit ende onstichtelicke woorden vergrepen hebben. Hetwelcke gedaen zijnde sullen sij hen wederfaeren den deputatis synodi wederomme aendienien omme sulcx verstaen hebbende voorts te doen na behooren van kercklicke ordinantie.¹⁾

23. *Van den doop der Wederdooperen ende andere secten.*²⁾ — Die questie van den doop der secten insonderheit der Wederdoperen, waer voor men denselven behoort te houden, is geresolveert, dat men denselven sal opschorten tot op een grooter ende meerder vergaderinge ofte tot een nationael synodum. Onderdes sal men aen wtlandsche geleerde mannen schrijven ende haer gevoelen van dien vorderen.

24. *Van den doop der kinderen, van goddelose ouders geboren.* — Wanneer die kinderen van luiden, die selve godloos ende vreemt van de Gereformeerde religie sijn ende dieselve niet willen te doope brengen, dan laeten tselve doen door niet minder godloose luiden, als sijselve sijn, sal men hem reguleeren na den 27^{en} artikkel des synodi van Dordrecht.

25. *Die op andere plaetzen loopen te prediken.* — Als dienaren in andere classen loopen predicken, alleer sij die beroepinge hebben aengenomen ofte affgeslagen sonder den classen ietswat daarvan te kennen te geven, sal men hem weten te richten na het besluit van het eerste synodo van Franecker.

26. Sal aen den hoogen overicheit versocht worden, dat sij die beslutingen der synoden willen aennemen, authoriseeren ende hanthouden.

27. *Die versuymenisse van classicale byeenkomsten te censureren.* — Die versuymenissen van de classicale bijeenkomsten sullen van den toecomstigen synodo gecensureert worden na den 4^{en} artikkel van den synodo van Dordrecht.

28. *Gheen plaetzen tot de zijne te trecken sonder classis consent.* — Die dienaers, welke beneffens hare ordinarise plaetsen noch andere tot dien sijn treckende, sullen van den classe gecensureert worden ende die plaetsen resigneeren ende, wat haer ontbreect van onderhout, aent

¹⁾ Dit art. is doorgedaald als art. 8.

²⁾ „Van — secten” is met twee pennestreken doorgedaald.

classe versoecken, sonder wiens consent sij niet sullen mogen doen noch attenteren.

29. Tselve sal men oock doen met diegeene, welcke verscheidene plaetsen met malcanderen parten ende deelen.

30. *Overtreders der synoden.* — Die overtreders van de synodaelsche acten sal men eernstlick censureren ende na kerckenordeninge straffen.

31. *Dienaer, die haer plaetxen niet bedienen.* — Dienaers, welcke haeren dienst niet en betreden sonder wichtige reden, wanneer sij connen ende mogen, sullen vant classe, daer sij onder sorteren na ordinantie der kercken gestraft worden.

32. *Van wedenaers, die voir behoirlycken tijt houwelycken.* — Een wedenaer, die hem wederom begeert te begeven totten houwlicken staet, sal hem weeten te reguleeren na keiserlicke rechten. lants statuten ende synodaelsche acten. Nochtans sullen se mogen relaxatie versoecken na gelegenheit van haere huisgesinnen ende personen. Ende die hiertegen doen, sullen van de kercke ofte classe na die lancheit ofte corthheit des tijts gestraft worden tot stichtinge der kercken ende gelegenheit der plaetsen.

33. *Dienaer, die buyten die ghemeynste houwelyckt.* — Geen dienaer en mach een vrouwe trouwen, die geen lidtmaet der gemeente Jesu Christi en is noch geen professie der religie gedaen heeft. Ende die hiertegens doet, sal van den classe, onder welcken hij sorteert, gestraft worden na behooren.

34. *Daer suspicie op valt, sullen wyf den synodo gaen, wanneer men sluyten zall.* — Sullen personen, daer eenige suspicie van partijschap op valt tsij dan door bloetvrienschap ofte andersins, in de synodaelsche, classicaelsche ende kercklicke vergaderingen ofte handelingen, insonderheit wanneer men stemmen vergaderen ofte sluiten sal, niet geleden worden, dan sullen door autoriteit ende aenseggen van den praeside moeten wtgaen. Ende indien iemant niet en wil obedieren, sal na behoren kercklick van den synodo, classe ende kercke gestraft werden.

35. Het classe van Leuwarden sal in de saecke GERLACI, welcke onlanx den dienst van Gods woort tot Berleekum betreden heeft, handelen tegeene stichtelic befonden sal worden na behooren van sijn leere ende leven.

36. In het verschrijven ende versoecken van de heeren commissarisen opt synodum te verschijnen sal een ieder classe ende kercke, daer het synodus gehouden sal worden, hem reguleeren na den laetsten acte van het laetste synodo van Franecker.

37. *Verschryvinghe der heeren.*¹⁾ — Dat het classis van Leuwarden den deputatos classium niet verschreven heeft om den twist, in de kercke binnen Leuwarden opgeresen, te remedieren, hebben die broederen des classis vorss. hiervan haer schult bekent.

38. Men sal versoeken, dat die resolutie van de schoolmeesteren, genomen in den jaere 80, ende het placcaet anno 84 wtgegaen, in effect gestelt mach worden.

39. Het classe van Doocum sal ROMBERTO FEIEZ na haer vermogen bij de h. Staten behulpelic wesen, dat hy wt sijn schulden, contraheert van wegen sijne gevanckenisse, mochte geraecken.

40. Een ieder classe ende kercke sal gedencken, dat se onsen lieven ende weerden broeder ABELO STELLINGWERFF een schooldienst opstuijen.

41. Wt een ieder classe sullen benefens twee dienaren des godlicken woorts oock twee ouderlingen op het synodum gesonden werden na het besluit, in den nationalen synoden daeraff gemaect.

42. *Van de visitatie ende approbatie der boecken.* — Die visitatie ende approbatie der boecken sal bestaen bij het besluit van den 73^{en} artickel des synodi van Middelborg.

43. *Classes sullen tuytschrijven der acten betaelen.* — Een ieder classe sal gehouden sijn te betaelen het wtschrijven van de synodale acten, ofte die sulcx niet en willen doen, sullen haere volmachten last geven om dieselve wt te schrijven.

44. Soe iemant een boeck wil laeten drucken, mach bij den h. Staten versoeken, dat sij also metten drucker willen handelen, dat oock die kercken daermede bedient mogen werden, wanneer het boeck na besluit der synodaelsche acten gevisiteert ende geapprobeert sal wesen.

45. *Gelijckheijt in den dienst.* — Verordineert oock het synodus, datter gelijckheit in den dienst gehouden sal worden van den dienaeren na het besluit des 9^{en} artickels van het synodo van Middelborg, ten waer saecke men wichtige reden hadde, waeromme hetselve niet en conde geschieden, hetwelcke niet en sal toegelaeten worden sonder advijs van den kerckenraet ende andere dienaers des classis.

46. *Lijckpredicatie na te laten op die dorpen.* — Die lijckpredicatie op die dorpen, overmits sij strijden tegen het besluit der synodaelsche acten des 48^{en} artickels vant Middelburgsche synodo ende des 58^{en} artickels van den Haegschen s., sullen nagelaeten werden.

¹⁾ Dit bijschrift is doorgestreept.

47. *Comedien te weren.* — Den studenten ofte iemant anders en sal niet geoorlooft weesen omme comedien te ageren naer ordinantie van den 93^{en} artickel des synodi van Middelburg ende van den 26^{en} artickel des synodi van Dordrecht.

48. Wanneer een dienaer, die genoeg heeft om van te leven ende geen dienst en doet, sal bij het classe, daer hij onder hoort, verstaen worden ende daarna gedaen werden, als sij befinden sullen stichtelick te mogen wesen na gelegentheit der personen ende plaetsen.

49. Het verschil tusschen den dienaren van Slooten ende Balck is het classi van Sneek ende Bolswert in handen gestelt. Ende soeverre sij het niet connen nederliggen, sullen sij den deputatos synodi tot hen mogen roepen tot haeren behulp ende assistentie.

50. Belangende het boeck, daer die synodalia in beschreven sijn, is beslooten, dat een ieder classe voor het schrijven sal contribuieren aen JOANNEM HILBRANDUM een carlsgulden.

51. Sijn die deputati synodi daertoe gecommiteert omme die swaricheden van saecken in desen synodo voorgevallen, welke sonder der heeren Staten hulp ende assistentie niet connen wtgericht werden, den heeren voornoemt te remonstreren ende bij haer te versoeken, dat hen gelieven wil daerinne te remedieren ende deselve in trein tbrengen.

52. Omme voorts alle swaricheden, die hiernaemaels in de classen ende kercken sullen mogen voorvallen, stichtelick affgehandelt te mogen werden heeft het synodus wt een ieder classe ende kercke seeckere mannen gedeputeert ende wtgesteld, welke dselve sullen mogen slijten ende nederleggen, indien sij connen, so niet tot hen beroepen andere dienaeren wt een iegelijk classe, die sij bequaemst sullen achten te wesen. Maer die deputati synodi sijn dese navolgende personen: wt het classe van Franecker TULLIUS JOUCKONIS, dienaer ende DIRCK OCKESS, ouderling; wt den classen van Leuwarden CAROLUS GANDAVUS, dienaer ende ALBERT PIETERS, ouderling; wt den classe van Doccum JOANNES NICOLAI, dienaer ende FOCKE TIERCXZ, ouderling; wt het classe van Sneek JOANNES ROUCIUS, dienaer ende CLAES JELMERSZ, ouderling; wt den classe van Bolswert JOANNES HUECKULUM ende ANNA SIOERTSZ, ouderling.

53. Het comstige synodus sal (indient den Heere believen sal) gehouden werden binnen Doccum ende dat opten anderden Maendach na Meije, welke sal wesen die 10^{en} Maj na den ouden stijl 1591.

Aldus gedaen ende beslooten in den synodo, binnen Harlingen gehouden den 16^{en} Junij ende volgens, ende wten naeme des synodi ondertekent opten 20^{en} Junij anno 1590.

Onder stont: gess. bij ons ondergess. JOANNES BOGERMANNUS, praeses synodi, J. HILBRANDUS, scriba synodi met seeckere streken ende togen. Ende gecollationeert jegens den principale, is bevonden daermede te accorderen bij mij ondergess.

J. HILBRANDUS, scriba synodi 1590. 1)
